

**ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

**Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
гуманітарного інституту

Сергій ГУБАРЄВ

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТРЕНІНГ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ**

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

галузь знань 23 Соціальна робота

спеціальність 231 Соціальна робота

освітньо-професійна програма Соціальна робота

форма(и) навчання денна та заочна

КИЇВ 2025

РОЗРОБНИК силабусу: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології,
філософії та суспільних наук

Світлана КОПИЛОВА

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та суспільних
наук

Протокол № 1 від 25.08.2025 року

Завідувач кафедри

Олена ВЛАСЕНКО

Гарант освітньо-професійної програми 231 Соціальна робота
(кандидат педагогічних наук, доцент)

Світлана КОПИЛОВА

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну	
1. Назва навчальної дисципліни, код в ОПП	Тренінг формування толерантності, ОК 2.4 в ОПП
2. Статус навчальної дисципліни	Обов'язкова дисципліна циклу професійної підготовки
3. Рік навчання, семестр у якому викладається дисципліна	1-й рік навчання, 1 семестр
4. Обсяг навчальної дисципліни (кількість кредитів, загальна кількість годин (аудиторних за видами занять, самостійної роботи здобувача вищої освіти)	4 кредиту ЄКТС (120 год.), з них: 40 год. аудиторного навантаження 40 годин практичних) та 120 годин самостійної роботи.
5. Вид підсумкового (семестрового) контролю	залік
6. Інформація про консультації	Поточна комунікація з викладачем здійснюється через Classroom, корпоративну пошту, а також за запитом здобувача вищої освіти в онлайновій формі у месенджерах Telegram і Viber
7. Мова викладання	українська
8. Прізвище, ім'я, по батькові викладача (науковий ступінь, вчене звання, посада)	Копилова Світлана Вікторівна (доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук)
9. Контактна інформація викладача	kopilova.svitlana@tnu.edu.ua
10. Посилання на си́лабус на вебсайті Університету	
2. Опис навчальної дисципліни	
Анотація дисципліни	Основний акцент при вивченні дисципліни зроблено на засвоєнні різних видів соціального досвіду, формування поваги до прав людини. На основі концептуального розуміння толерантності як соціопсихологічного явища і закономірностей її прояву в міжособистісній взаємодії створюються умови для реконструкції свідомості й оволодіння

	навичкамитолерантноїповедінки. У змісті дисципліни зроблено акцент на формуванні таких життєвих навичок, як спілкування, управлінняемоціямитаконфліктними ситуаціями, формуванняцінностейтощо.
Мета, завдання та цілі вивчення дисципліни	Метою вивчення дисципліни є формування знань про толерантність як соціокультурний феномен; сприяння оволодінню соціально-психологічними технологіями розвитку толерантності особистості Основнимизавданнямививченнядисципліниє: 1. Оволодіння студентами теоретико-методологічними основами педагогіки толерантності; 2. Навчити розрізняти ознаки толерантного ставлення до інших людей; 3. Створення умов для розвитку соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників на основі розвитку толерантного ставлення до людей з відмінностями. 4. Виховання взаємоповаги, толерантності до представників різних соціальних груп і спільнот через конструктивне спілкування. Предметом курсу є соціокультурні практики в сучасному світі, моделі культурної і соціальної взаємодії, засновані на принципах консенсусу та толерантності
Пререквізити	Професійно-етичні основи соціальної роботи
Постреквізити	«Соціальна психологія», «Соціальна робота з різними категоріями клієнтів»
Формат проведення дисципліни	Під час навчання використовуються наступні форми та методи: презентації, бесіди і дискусії, схеми, відео матеріали, виконання практичних завдань. Віртуальне навчальне середовище, яке використовуватиметься у разі роботи в дистанційному режимі на єдиній платформі Google Suite Education; через Google Classroom. У дистанційному режимі практичні заняття будуть проведені за допомогою програм електронної комунікації Google Meet. Поточна комунікація з викладачем здійснюється через Classroom, корпоративну пошту, а також у месенджері Telegram.

3.Переліккомпетентностей,якихнабуваютьздобувачіввищоїосвітипри вивченні навчальної дисципліни

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів соціальної роботи і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальнікомпетентності,

- ЗК1. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського, демократичного суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України
- ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- ЗК6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК11. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми
- ЗК15. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо
- ЗК16. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності

Фаховікомпетентності

- СК2. Здатність прогнозувати перебіг різних соціальних процесів
- СК7. Здатність до співпраці у міжнародному середовищі та розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці
- СК10. Здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення
- СК11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей, в тому числі на етапі раннього втручання
- СК12. Здатність ініціювати соціальні зміни, спрямовані на піднесення соціального добробуту
- СК15. Здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп і громад

Програмні результати навчання

- РН4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу соціальної проблеми.
- РН5. Теоретично аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки.
- РН11. Використовувати методи профілактики для запобігання можливих відхилень у психічному розвитку, порушень поведінки, міжособистісних стосунків, для

розв'язання конфліктів, попередження соціальних ризиків та складних життєвих обставин.

РН13. Використовувати методи соціальної діагностики у процесі оцінювання проблем, потреб, специфічних особливостей і ресурсів клієнтів.

РН21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень

5. Тематика та зміст навчальної дисципліни.

Номер та назва розділу, теми, перелік основних питань	Вид навч.	Форми і методи	К-ть год.
	заняття	контролю знань	
Тема 1. Історико-філософські аспекти феномену толерантності Толерантність як філософська категорія. Етимологія і семантика поняття «толерантність». Поняття толерантності і її соціальне значення. Предмет та завдання дисципліни. Толерантність і соціальні відносини. Толерантність і спілкування. Комунікативна толерантність. Поняття інтолерантності та її наслідків. Толерантність як норма і принцип взаємин у соціумі. Рівні толерантності: <i>цивілізований</i>, міжнародний, <i>етнічний</i>, <i>соціальний</i>, <i>індивідуальний</i>. Світові процеси, які актуалізують проблему толерантності. Загострення проблем толерантності. Значимість толерантності для сучасного суспільства. Правові документи, які регламентують впровадження ідей педагогіки толерантності у практику: «Декларація принципів толерантності», «Конституція України», «Конвенція ООН про права дитини», «Декларація прав людини». Толерантність і принципи доброчесності. Культура доброчесності.	Практичне заняття	Вхідний контроль; співбесіда поточний	4
Тема 2. Психологічна діагностика толерантності особистості Толерантність – індивідуальна характеристика індивіда. Толерантність як психологічна стійкість, як система позитивних установок та особистісних цінностей. Рівні прояву толерантності. Психологічна структура толерантності. Критерії та показники толерантності. Загальна характеристика діагностичних методик, що визначають рівень сформованості толерантності особистості. Експрес-опитувальник «Індекс толерантності» (Г.У. Солдатова, О.А. Кравцова, О.Е. Хухлаєв, Л.А. Шайгерова). Методика діагностики загальної комунікативної толерантності (В.В. Бойко). Опитувальник для вимірювання толерантності (В.С. Магун, М.С. Жамкочьян, М.М. Магура).	Практичне заняття	Поточний	4

Тема 3. Психологічні особливості становлення толерантної особистості . Толерантність як ставлення. Установка і толерантність. Сучасні дослідження в галузі педагогіки толерантності. Підходи окремих учених до проблеми формування толерантності. Науково-педагогічні підходи до визначення змісту виховання толерантності в роботах сучасних вчених та дослідників. Завдання формування політичної, етнічної та релігійної толерантності. Політичні, соціальні та педагогічні чинники формування толерантності. Психологічні механізми розвитку толерантності. Механізми виникнення толерантності. Сутність та механізм оцінки формування толерантності. Етапи розвитку толерантності. Фактори розвитку, формування і становлення толерантності.	Практичне заняття	Проміжний	6
Змістовий модуль 2. Тренінг як технологія формування толерантності особистості			
Тема 4. Тренінг як педагогічна технологія: мета, завдання, структура заняття. Форми, методи, прийоми, освітні технології формування	Практичне заняття	Поточний	6
толрантної особистості. Особливості тренінгу як освітньої технології. Історія розвитку тренінгу як технології. Структура заняття з тренінгу Типи тренінгових вправ. Психогімнастика на заняттях з тренінгу. Особливості проведення тренінгових вправ на розвиток толерантності.			
Тема 5. Тренінгові вправи з розвитку толерантності. Педагогічна толерантність. Особливості формування толерантності як педагогічної компетентності. Виконання тренінгових вправ на формування толерантності у майбутніх соціальних працівників	Практичне заняття	Поточний	6
Змістовий модуль 3. Культурна толерантність і міжособистісне спілкування			
Тема 6. Соціально-психологічні аспекти міжетнічного та міжкультурного спілкування Поняття міжетнічної толерантності та культури міжнаціонального спілкування. Ознаки міжнаціональної інтолерантності: етноцентризм, ксенофобія, геноцид.; міжнаціональні міжособистісні конфлікти, насильство над іншими і т. д. Проблеми і перспективи формування конфесійної й міжетнічної толерантності. Етнічна ідентичність та її вплив на формування міжособистісних стосунків. Перцептивні, комунікативні та інтерактивні психологічні властивості міжетнічного спілкування Мови і культури світу в психологічній єдності відмінностей. Розуміння та визначення типу культури. Мова та культура, невербальне спілкування. Особливості розв'язання конфліктів в міжкультурній комунікації	Практичне заняття	Поточний	6

Тема 7. Культура толерантності в сучасній парадигмі освіти. Поняття полікультурного освітнього простору: підходи до організації педагогічної діяльності. Виховання толерантної особистості в полікультурному соціумі. Прояви інтолерантності в дитячому середовищі та її особливості. Культура толерантності в інклюзивному освітньому середовищі. Проблема толерантного ставлення до дітей з обмеженими можливостями, до ВІЛ-інфікованих дітей. Булінг як прояв інтолерантності за критерієм майнової нерівності.	Практичне заняття	Поточний Підсумковий	6
---	-------------------	----------------------	---

6. Організація самостійної роботи студентів

№ теми	Зміст завдання самостійної роботи	Форма звітності
1.	Зробити конспект статті: Сулятицька Т. Феномен толерантності в історичному дискурсі // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Випуск 539-540. Філософія. Чернівці: Чернівецький національний ун-т. 2011. С. 35-38. Режим доступу: http://www.philosophy.chnu.edu.ua/res/philosophy/V%20539-540.pdf#page=35	Конспект
2.	Виконання індивідуального науково-дослідного завдання: Розробити соціально-психологічний тренінг чи програму розвитку толерантності особистості, використовуючи рекомендовану літературу до навчальної дисципліни, зміст лекцій.	Авторський тренінг
3.	Підготовка презентації до авторського тренінгу	Мультимедійна презентація
4.	Дослідження рівня толерантності студентської молоді	Таблиці діаграм
5.	Контрольна робота (тести)	Відповіді

7. Технічна та програмна забезпечення (обладнання).

Кожному здобувачу потрібно доєднатися до навчального середовища Google Classroom, оскільки там розміщуються навчальні матеріали, проводиться оцінювання виконання самостійних робіт, ведеться журнал

оцінювання навчальних досягнень, є можливість для листування з викладачем.

У режимі дистанційного навчання - вивчення курсу додатково передбачає приєднання кожного здобувача вищої освіти до програми Google Meet (для занять у режимі відеоконференцій). У цьому випадку здобувач має самостійно потурбуватися про якість доступу до Інтернету. Для роботи в дистанційному форматі потрібні ноутбук / персональний комп'ютер / мобільний пристрій (телефон, планшет) з підключенням до Інтернет для:

- комунікації та опитувань,
- виконання завдань самостійної роботи,
- виконання індивідуальних завдань,
- проходження тестування (поточний, підсумковий контроль) тощо.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ навчальної дисципліни містить

- 1) силабус навчальної дисципліни
- 2) базові навчальні посібники з дисципліни
- 3) конспект лекцій на електронних носіях
- 4) мультимедійні презентації до тем лекцій
- 5) методичні вказівки до практичних занять та виконання завдань з модулю самостійної роботи
- 6) Питання до проміжного контролю (тести до тем дисципліни / змістових модулів, питання до контрольної роботи)

8. Політика дисципліни.

Відвідування аудиторних занять є обов'язковим. Практичні заняття з елементами лекції дають можливість усунути обмеження, які виникають при самостійній роботі з підручником. Завдяки елементам лекції тезаурус дисципліни адаптується до рівня сприйняття студентами, є можливість обговорення дискусійних питань і досягнення розуміння змісту, а не просте його відтворення. Якщо студент відсутній на занятті з елементами лекції, він завжди може опрацювати її зміст за конспектом або презентацією, але у цьому випадку існує велика ймовірність того, що цілісне розуміння теми може бути не досягнуте.

Зміст повідомлень теоретичного характеру висвітлений у силабусі дисципліни. Питання, які ставить викладач присутнім, призначені для того, щоб привернути увагу до важливих моментів і для стимулювання роздумів над темою заняття. Це не спосіб перевірки знань студентів.

Працюючи на занятті, студенту не обов'язково конспектувати основні положення. Це він робитиме під час виконання завдань самостійної роботи. Під час аудиторного заняття варто зосередити увагу на змісті навчального матеріалу та його структурі. Під час заняття вітається постановка студентами питань лектору. Кожне сформульоване питання – ознака осмислення матеріалу, що викладається. Тому найбільш цікаві питання лектору – це додаткові бали студенту.

Головне завдання практичних занять – навчитись застосовувати теоретичні знання на практиці. Відвідування практичних занять є обов'язковим. При підготовці до практичного заняття студент готує завдання, передбачене планом відповідного заняття.

Завдання, яке виконується кожним студентом до теми практичного заняття, обов'язково ґрунтується на опрацюванні кількох джерел інформації (не менше 3), застосуванні методів аналітичного дослідження (обов'язковість аналізу викладених положень та висновків) дотриманні вимог академічної доброчесності (обов'язковість вказівки авторів, положення яких використовуються, а також наявність списку використаних джерел). Джерела інформації обов'язково мають бути такими, що заслуговують на довіру. Це можуть бути монографії, підручники, навчальні посібники, статті періодичного друку тощо. Обов'язковим є дотримання вимог академічної доброчесності.

Всі учасники практичного заняття – не пасивні слухачі, а активні критики. Важливо навчитись грамотно ставити питання, якщо учасником заняття представлено якісь незрозумілі положення або якщо наявні недоліки у представленому завданні. Не менш важливо вміти висловити власну позицію щодо завдання, яке виконується. Рівень активності на занятті – це додаткові бали студенту.

Після останнього практичного заняття з першого модуля проводиться контрольна робота. Це форма проміжного контролю. Оскільки вона виконується в поза аудиторний час, то зараховується як вид самостійної роботи.

Контрольна робота у формі тесту (письмового питання) – це відповідь на запропоновані питання тесту (контрольної роботи), який охоплює всі теми першого змістового модулю

9. Система оцінювання та вимоги.

Вимоги до знань та умінь студентів	Максимальна кількість балів, оцінка за шкалою ECTS
Повно й ґрунтовно володіє знаннями, фактичною інформацією та поняттєвим апаратом, в логічній послідовності передає знання з відповідним аналізом й узагальненням вивченого. Простежувався зв'язок теоретичного матеріалу з практикою.	A: 90–100б.
Свідомо володіє знаннями, фактичною інформацією та поняттєвим апаратом, в логічній послідовності передає знання з відповідним аналізом й узагальненням вивченого.	B: 80–89б.
Свідомо володіє знаннями, фактичною інформацією та поняттєвим апаратом. Проте відсутня логічна послідовність у викладі матеріалу, відсутні певні висновки щодо викладеної інформації.	C: 75–79б.
Знання модулів передаються зазубреними з підручників (з конспекту) фразами. Відсутня логічна послідовність у викладі навчального матеріалу, відсутні певні висновки щодо викладеної інформації.	D: 66–74б.
Знання модуля передаються тільки за допомогою певних питань з боку викладача.	E: 60–65б.

Види контролю:

Вхідний контроль знань здійснюють на перших навчальних заняттях з метою виявлення рівня базових знань, умінь та навичок студентів із навчальної дисципліни.

Поточний контроль відбувається впродовж вивчення дисципліни на практичних заняттях у формі представлення та обговорення доповідей, а також виконання завдань самостійної роботи. Поточний контроль проводиться в усній і письмовій формі. Якщо студент не виступив на занятті з доповіддю (усний контроль), то він надсилає цю доповідь у письмовому вигляді у Google Classroom (письмовий контроль). Контроль самостійної роботи відбувається шляхом перевірки конспекту, презентації та виконаних завдань.

Поточний контроль також здійснюється через моніторинг виконання студентами завдань аудиторної і самостійної роботи. Результати такого моніторингу відображаються у Google Classroom, що дозволяє систематично відстежувати рівень активності студентів в освоєнні дисципліни

Проміжний контроль відбувається в кінці вивчення змістових модулів і здійснюється у вигляді контрольної роботи (тести або письмово). Контрольні завдання за змістовим модулем включають тестові питання (одна правильна відповідь із чотирьох запропонованих). Контрольна робота проводиться після вивчення змістового модулю.

Підсумковий контроль передбачає складання заліку, який виставляється автоматично на основі накопичення достатньої кількості балів (мінімум – 60). У випадку, якщо студент набирає недостатню кількість балів (більше 30, але менше 60), проводиться співбесіда за орієнтовним переліком питань. Максимальна оцінка за складання заліку – 30 балів. Питання для підготовки наведено у Додатку. Складання заліку не виключає необхідності виконання завдань, передбачених при вивченні дисципліни. Усі інші бали студент добирає шляхом виконання завдань.

Усі форми контролю забезпечують можливість оцінки діяльності здобувача вищої освіти за 100-бальною шкалою

Розподіл балів за видами діяльності:

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль I		Модуль II-III		Форма контролю
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	
Робота на практичному занятті	5	3	15	7	35	Залік
Підготовка презентації до тренінгу	5	1	5			
Дослідження рівня толерантності студентської молоді	10	1	10			
Виконання завдань (конспект статті)	5	1	5			
Виконання індивідуального завдання (авторський тренінг)	20			1	20	
Проміжний контроль (тести)	0,5	20	10			
Разом			45		55	
Розрахунок балу за курс: $45 + 55 = 100$						

10. Рекомендовані джерела інформації

Назва теми	Рекомендовані джерела інформації до теми (основна література; допоміжна література; інформаційні ресурси в мережі Інтернет)
Тема 1.	Основна література:

Історико-філософські аспекти феномену толерантності	Декларація принципів толерантності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://edu.helsinki.org.ua/files/docs/1272481866.doc Декларация принципів терпимости, утверждена резолюцией 5.61 ГенеральнойконференцииЮНЕСКОот16ноября1995года[Текст]– К.: Освіта, 1995. РизердонБ.Толерантность -дорога кмиру.-М.:Изд-во"Бонфи", 2001.- 304с. Матієнко О.С. Толерантність: введення в проблему. – Вінниця: ВДАУ, 2006. – 40 с. Сулятицька Т. Феномен толерантності в історичному дискурсі // Науковий вісник Чернівецькогоуніверситету:Збірник наукових праць. Випуск539-540.Філософія.–Чернівці:Чернівецькийнаціональнийун- т., 2011. – С. 35-38. БереговийЯ.А.Толерантность.Педагогікатолерантности.<i>Педагогіка толерантності</i>. 2004.№1. С. 135-139. БондирєвС.К.,КолесовД.В.Толерантність.Вступдопроблеми.2003. 240 с. Допоміжналітература: Бакальчук В. О. Толерантність як ціннісна складова української культурноїідентичності. <i>Стратегічніпріоритети</i>.2007.№2.С.153- 158. Інформ.ресурси: Декларація принципів толерантності (від 16.11.1995) : Документ 995_503,редакціявід16.11.1995,чинний[Електроннийресурс].Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_503 СулятицькаТ.Феноментолерантностівісторичномудискурсі //НауковийвісникЧернівецькогоуніверситету:Збірникнауковихпраць. Випуск 539-540. Філософія. Чернівці: Чернівецький національний ун-т. – 2011. – С. 35-38. –Режим доступу: http://www.philosophy.chnu.edu.ua/res/philosophy/V%20539-540.pdf#page=35 СінельникІ. П. Педагогіка толерантностей України: історіястановлення йрозвитку/І.П.Сінельник//Теоретико-методичніпроблемивиховання дітей та учнівської молоді . – 2013. – Вип. 17(2). – С. 274-281. – Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/jpdf/Tmpvd_2013_17(2)32.pdf
Тема 2. Психологічна діагностика толерантності особистості	Основналітература: ШвачкоО.В.Толерантністьякпсихолого-соціальнийфеномен. <i>Соціологія: теорія, методи, маркетинг</i>.2001. №2. С. 154-170. Кожухарь Г. С. Форми міжособистісної толерантності: критеріальні ознакиіособливості. <i>Психологічнийжурнал</i>.2008.Том29.№3.С. 30 – 40 Допоміжналітература: Актуально,толерантність!:3б.ст./Заред.Я.Пилинського. –К.: Стилос, 2008.48 с. Інформ.ресурси: www.book-online.com.ua(ресурсдоступудонавчальноїлітератури,у тому числі із данної дисципліни).
Тема 3. Психологічні особливості становлення толерантної особистості	Основналітература Волошина О.В. Проблема формування толерантності в сучасних педагогічнихдослідженнях/О.В.Волошина//Ріднашкола. –2007.–№3. – С. 18-23. ВишневськаЛ.Деякіаспектиметодологіїтолерантності//Ріднашкола. - 2003. - № 4. - С.43-45. ФілоненкоМ.М.Психологіяспілкування.Підручник. —К.:Центр учбової літератури, 2008. 224 с. Допоміжналітература:

		Педагогіка для громадянського суспільства: навчальний посібник для студентів педагогічних спеціальностей / За ред. д-ра пед. наук Т. С. Кошманової. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. – 382с.
Тема 4. Тренінг як педагогічна технологія: мета, завдання, структура заняття		Основна література: Дубовик О. М. Соціально-психологічний тренінг у становленні професійно орієнтованих особистісних якостей майбутнього спеціального психолога/О.М.Дубовик//Особлива дитина: навчання і виховання. – 2016. – № 3(79). – С. 62–70. Грива О.А., Королев А.А. Тренінг общения как форма воздействия на коммуникативные установки (в контексте воспитания толерантности личности)//Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. - Вип. 4-К.: Педагогічна преса, 2002. - С. 90-99. П'ятакова Г. П., Біляковська О. О. Впровадження тренінгових технологій у процес професійної підготовки майбутніх педагогів Нової Української школи. <i>Перспективи та інновації науки</i> (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»), № 7(12), 2022. – С. 326–336 Солдатова Г. У., Шайгерова Л. А., Шарова О. Д. Тренінг "Навчаймось толерантності". На шляху до толерантної свідомості. За ред. А. Г. Асмолова, 2000. С. 117-239. Допоміжна література: Пехота О.М. Культура співробітництва: практика групової роботи студентів: навчально-методичний посібник / О.М. Пехота, С.В. Ратовська.-Миколаїв: Іліон, 2011.-252с.-(Серія “Педагогічна освіта ХХІ”). Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології, практикум. –К.: Слово, 2014. – 448 с. П'ятакова Г. Технологія інтерактивного навчання у вищій школі. Навчально-методичний посібник для студентів, магістрантів, аспірантів: навч.-метод. посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 120 с Інформ. ресурси: www.book-online.com.ua (ресурс доступу до навчальної літератури, у тому числі із данної дисципліни).
Тема 5. Тренінгові вправи розвитку толерантності.	5. 3	Основна література: Дубовик О. М. Соціально-психологічний тренінг у становленні професійно орієнтованих особистісних якостей майбутнього спеціального психолога. <i>Особлива дитина: навчання і виховання</i>. 2016. № 3(79). С. 62–70. Грива О.А., Королев А.А. Тренінг спілкування як форма впливу на комунікативні установки (в контексті виховання толерантності особистості). <i>Проблеми сучасної педагогічної освіти</i>. Серія: Педагогіка і психологія. Вип. 4- К.: Педагогічна преса, 2002. С. 90-99. П'ятакова Г. П., Біляковська О. О. Впровадження тренінгових технологій у процес професійної підготовки майбутніх педагогів Нової Української школи. <i>Перспективи та інновації науки</i> (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»), № 7(12), 2022. – С. 326–336 Солдатова Г. У., Шайгерова Л. А., Шарова О. Д. Тренінг "Навчаймось толерантності". На шляху до толерантної свідомості. За ред. А. Г. Асмолова, 2000. С. 117-239 Допоміжна література: Пехота О.М. Культура співробітництва: практика групової роботи студентів: навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2011. 252 с. (Серія “Педагогічна освіта ХХІ”).

	Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології, практикум. К.: Слово, 2014. 448 с. П'ятакова Г. Технологія інтерактивного навчання у вищій школі. Навчально-методичний посібник для студентів, магістрантів, аспірантів: навч.-метод. посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 120 с
Тема 6. Соціально-психологічні аспекти міжетнічного та міжкультурного спілкування	Основна література: Кихтюк О. В. Теоретичні аспекти вивчення міжетнічної толерантності / О. В. Кихтюк // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів „Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє” (18–19 квітня 2008 р.) У2-хт. – Луцьк.: РВВ „Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – Т. 1. – С. 143 – 144. Кихтюк О. В. Толерантність як властивість української ментальності / О. В. Кихтюк // Психологія сьогодні: взгляд сучасного студента: матеріали третьої міжнарод. студ. науч.-практ. конф. по психології, Брест, 12 мая 2008 г. / Брест. гос. ун-тим. А. С. Пушкіна, Каф. психології і розвитку; редкол.: І. Е. Валітова, Д. Е. Синюк. – Брест.: БрГУ, 2008. – С. 50. Кихтюк О. В. Цінність феномену толерантності у формуванні особистості / О. В. Кихтюк // Психологічні перспективи. Випуск 11 / Луцьк.: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – Т. 1. – С. 136–145. Кихтюк О. В. Етнічна толерантність як складова актуального етнопсихологічного статусу особистості / О. В. Кихтюк // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка, В. Д. Потапової. – Т. XV, част. 1. – К., 2008. – С. 334–339. Ідея культури: виклики сучасної цивілізації / [Є. К. Бистрицький, С. В. Пролеєва ін.]. – К.: Альтпрес, 2003. – 192 с. Скубашівська Т. Проблема толерантності у зрізмі міжкультурного діалогу / Т. Скубашівська // Практична філософія. – 2004. – № 4 (14). – С. 108–113. Допоміжна література: Гараджа В. І. Толерантність і релігійна нетерпимість / В. І. Гараджа // Філософські науки. – 2004. – № 3. – С. 18–33. Кихтюк О. В. Психолінгвістична експертиза феномена етнічної толерантності як протидія ксенофобії / О. В. Кихтюк // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – Т. X, Ч. 1. – К., 2008. – С. 204–210.
Тема 7. Культура толерантності в сучасній парадигмі освіти	Основна література: Гершунський Б. С. Толерантність в системі ціннісно-цільових пріоритетів освіти: [Філософ. аспект] // Педагогіка. 2002. № 7. – С. 3–12. Вульф В. З. Виховання толерантності: сутність і засоби. Виховання і додаткова освіта дітей і молоді. 2002. № 6. С. 24–30. Грива О. А. Соціально-педагогічні основи формування толерантності у дітей і молоді в умовах полікультурного середовища: Монографія. К.: Вид. ПАРАПАН, 2005. 228 с. Грива О. Виховання толерантності в дітей та молоді. <i>Психолог. "Шкільний світ"</i>, № 21–22 (165–166), 2005. С. 3–24. Карандаш М. М. Толерантність як педагогічний феномен [Текст] // Полікультурність, діалог і злагода: українські реалії / Міжнародна науково-практична конференція: матеріали. – Мелітополь, 2008. – 304 с. Мартинчук О. В. Формування толерантного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку у педагогів дошкільних навчальних закладів. Людські цінності і толерантність у сучасному світі:

міжконтинентальний діалог інтелектуалів: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф., 16 листопада, м. Київ / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка [та ін.]; за заг. ред. В. О. Огнев'юка; [редкол.: В. О. Огнев'юк, Л. Л. Хоружа, С. О. Сисоєва, Н. М. Віннікова]. Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. С. 234–238. Тодорцева Ю.В. Педагогіка толерантності: метод. рекомендації. [Текст] / Ю.В.Тодорцева. –Одеса:ПНЦАПНУ;СВДЧеркасовМ.П.,2004. –90с. Допоміжна література: Коржуев А.В. Толерантність в контексті педагогічної культури преподавателя вуза / А.В. Коржуев, Н.Ю.Кудзиева, В.А. Попков // Педагогіка. -2003. -№5. -С.44-48. Кайдалова Г.П. Організація виховної роботи з формування толерантності молодших школярів в умовах інклюзії/Г.П.Кайдалова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекції на педагогіку та спеціальна психологія. –2016. –Вип.31. –С. 45-49. Алексеева Е.В. Психологічні основи толерантності учителя/Е.Е. Алексеева, С. Л. Братченко// Монологи учителя. СПб.:СПбАППО, 2003.С. 165 – 172 Інформ.ресурси: Балтіна О.Б. Особливості прояву толерантності в педагогічному спілкуванні. Режим доступу: http://ea.donntu.edu.ua/handle/123456789/12416 Ольшанська Н. Конфлікти взаємодії [Електронний ресурс]. -Режим доступу: http://osvita.ua/school/psvchology/675
--

Питання до курсу.

1. Історико-філософський аспект розуміння феномену толерантності
2. Соціально-педагогічні умови формування толерантності
3. Толерантність у концепціях психології особистості
4. Форми соціальної групової толерантності
5. Толерантна особистість в гуманістичній психології Г.Олпорта, К.Роджерса
6. Закономірності психолого-педагогічної взаємодії на принципах толерантності
7. Характеристика етнічної толерантної особистості
8. Толерантність як властивість української ментальності
9. Комунікативна толерантність, форми, діагностика
10. Професійна толерантність як умова успішної діяльності психолога
11. Авторитарна особистість за Т.Адорно
12. Формування та закріплення стереотипів у суспільстві, свідомості людини
13. Інтолерантність, визначення, форми.
14. Толерантність як настанова
15. Толерантність як загальнолюдська цінність
16. Толерантність як спосіб безконфліктної взаємодії
17. Психологія міжкультурного/етнічного спілкування
18. Перцептивна сторона міжетнічного спілкування
19. Комунікативна сторона міжетнічного спілкування
20. Інтерактивна сторона міжетнічного спілкування
21. Психологія міжкультурних відносин
22. Регулятивна сторона міжкультурної взаємодії
23. Психологічні особливості асертивної взаємодії
24. Використання толерантної взаємодії в медіації при вирішенні конфліктів
25. Толерантність доневизначеності як умова стресостійкості
26. Взаємозв'язок толерантності та ідентичності особистості
27. Ксенофобія: форми, дискримінація, причини.
28. Методи, методики діагностики та розвитку толерантності